

Händer i Nätverket

- Region Norr anordnar studiebesök på Boliden Rönnskär den 12 oktober, [läs mer här](#).
- **Call for abstract**, Vårmötet 2018. Missa inte att skicka in ditt förslag till föredrag innan den 21 oktober!
- Region Väst bjuder in till ett seminarium om provtagningsmetodik den 9 november, läs mer på www.renaremark.se.
- Region syd anordnar ett studiebesök vid en in situ-sanering lösningsmedel i Kristianstad den 21 november. Mer info kommer snart.
- Soil Security, ett seminarium om markens värde, anordnas 5 december i Lund. [Läs mer här](#)
- Seminarium om framtida problem, anordnas 8 februari i Östersund. Information kommer inom kort till www.renaremark.se.

Nätverket Renare Marks nyhetsbrev distribueras till samtliga medlemmar i nätverket via e-post. Nätverket är öppet för alla intresserade. Enskilt medlemskap kan tecknas av alla, för företag finns korporativt medlemskap. Mer information finns på nätverkets hemsida eller kan fås genom att skicka e-post till nätverket. Bidrag till Nyhetsbrev tas gärna emot.

REDAKTION:

Nyhetsbrev:

Johanna Svederud, 0707-21 02 89
johanna.svederud@liljemark.net

Hemsida:

Peter Harms-Ringdahl, 0704-67 81 43
info@renaremark.se

ANSVARIG UTGIVARE:

Ordförande:

Ulrika Larson, 0708-473 475
Ulrika@empirikon.se

Nätverket Renare Mark
c/o Ekorola AB
Fabriksgatan 23
891 33 Örnsköldsvik

Hösthälsningar från Renare Mark

Välkomna till ännu en höst med Renare Mark! Höstens program för är i full gång, vi har hunnit genomföra höstens första seminarium och ett par regionala aktiviteter. Under oktober och november kommer flera intressanta regionala aktiviteter runt om i landet, och i början av december är det dags för nästa seminarium, med temat Soil Security. Läs mer om höstens och vinterns program på sidorna 2 och 3.

Under hösten välkomnar vi även Nätverkets nya koordinator, Hanna Hartmann, Enviro Miljöteknik. Läs mer på sidan 4.

Call for abstract Vårmötet 2018 Exploatera, massor att hantera

Planeringen av Renare Marks Vårmöte 2018 pågår för fullt! Den 21-22 mars 2018 möts vi på Louis de Geer konsert & kongress i Norrköping, denna gång med fokus på exploatering och hållbar masshantering. För de som vill finns det möjlighet att tjuvstarta med studiebesök och mingelkväll den 20 mars.

Vi är nu på jakt efter förslag till föredrag och postrar. Ambitionen är att sätta samman ett program med inslag av bland annat cirkulär ekonomi och återanvändning av massor, samverkan under detaljplaneprocessen, juridiska frågor, praktiska exempel samt åtgärdsalternativ och riskvärderingar. I **Call for abstract** hittar ni förslag på teman samt instruktioner för att skicka in abstracts. Senast den 21 oktober vill vi ha ditt förslag på föredrag, poster eller debatt till Vårmötet! Vi väntar med spänning på alla intressanta förslag!

Soil Security, ett seminarium om markens värde, 5 december i Lund

Nästan all mat vi äter kommer från grödor vi odlar, stor del av vårt dricksvatten renas då det passerar genom marken och syret vi andas kommer från växter som behöver jord att växa i. Välmående jordar är helt enkelt en livsviktig resurs.

Soil Security som begrepp syftar till att upprätthålla och förbättra den resurs som världens jordar utgör. Begreppet myntades inför den första Soil Security-konferensen som anordnades i USA 2015. Utgångspunkten var att sammanföra ekonomer, forskare, politiker och experter från en rad olika discipliner och organisationer för att vidareutveckla begreppet och att utarbeta strategier att öka medvetenheten om frågan och öka skyddet för världens jordar.

Med föredragshållare från bland annat Chalmers, Enetjärn Natur, Skanska, SGI, Kemakta och Setterwalls kommer vi att titta närmare på bland vilka grundförutsättningar för markfunktioner olika typer av jordar har och hur dessa funktioner påverkas av mänskliga aktiviteter. Hur kan en bedömning av markfunktionen i en jord se ut, och hur bedömer vi markens värde? En viktig aspekt är lagstiftning, hur skyddas markfunktioner idag i svensk lagstiftning, och hur fungerar regleringen av markmiljöfrågor i praktiken? Och kan Soil Security-konceptet tillämpas vid arbetet med förorenade områden?

Läs mer om dagen på vår [hemsida!](#)

Har du skrivit det bästa exjobbet 2017?

Nätverket Renare Mark söker efter 2017 års bästa exjobb. Arbetet ska ha en direkt koppling till förorenade områden ur ett tekniskt, naturvetenskapligt, ekonomiskt, socialt eller juridiskt perspektiv.

Utöver en prissumma om 15 000 kronor får vinnare presentera sitt examensarbete på Vårmötet 2018 inför omkring 450 branschkollegor.

Bidragen kan inlämnas av institution, företag eller författarna själva. Inlämnade bidrag kommer att utvärderas av Nätverkets jury som består av 4 representanter från branschen. I samband med Vårmötet betalas konferensavgift, resa och boende av Renare Mark.

Kriterierna för Bästa exjobb lägger tyngdvikten vid nyhet och nytta för branschen men följer i övrigt framtagna krav vid universitet och högskola enligt följande:

- 1) Nyhetsvärde för branschen
- 2) Nyttan för branschen
- 3) Fronten för forskningen; vetenskaplighet, stringens
- 4) Ingående moment (t ex litteraturstudie, fältarbete, laboratoriearbete, analys, modeller)
- 5) Avgränsning och måluppfyllelse
- 6) Utformning och presentation

Samtliga inkomna examensarbeten läggs ut på Renare Marks hemsida. Skicka examensarbetet i digitalt format till nätverkets koordinator, hanna@enviromiljoteknik.se, senast den 10 februari 2018. Märk meddelandet "Bästa Exjobb 2017" För frågor går det även bra att kontakta Hanna Hartmann, 0706- 93 00 56.

Framtida problem, Seminarium i Östersund

Save the date! Den 8 februari möts vi i Östersund för att diskutera framtidens problem. Mikroplaster, oxy-PAHer och PFAS är några av ämnena som vi kommer att fokusera på.

Planeringen av dagen är ännu i ett tidigt skede, förslag och önskemål om föredragshållare och teman är välkomna! Mejla dina förslag till [Hanna Hartmann](#) innan 31 oktober.

Aktuellt i Renare Marks regionala avdelningar

Region Syd

Region syd planerar för en aktiv höst och vinter!

Den 21 november anordnas ett andra studiebesök till Kristianstad och kvarteret Färgaren, där det pågår en in situ behandling av klorerade lösningsmedel. I maj 2017 gjorde regionen ett första besök vid saneringen, och nu ska vi förhoppningsvis få se om projektet har gett något resultat.

Preliminärt är ett besök planerat till Maxlab i Lund i januari nästa år. På plats ska vi då få reda på vad ny forskning kan ge oss i ny teknik och nya metoder.

Ett år går fort och det är dags att planera in årsmötet 2018 i syd. Datumet är fastställt till den 21 februari och det blir i kommunhuset i Malmö. Särskild kallelse kommer under senhösten.

Håll utkik på [Renare Marks hemsida](#) samt i kommande utskick för mer information!

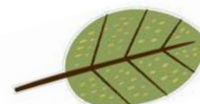
Region Norr

Även i Norr väntar en aktiv höst och vinter!

Redan den 12 oktober anordnas ett studiebesök hos Boliden Rönnskär i Skelleftehamn, där ett smältverk har varit aktivt sedan 1930-talet. Anläggningen finns med på Länsstyrelsens lista över de mest förorenade områdena i Västerbotten. För att hantera både äldre farliga avfall (som finns lagrade på industri-området) och fallande avfall som innehåller kvicksilver, kadmium och arsenik bygger Boliden nu ett unikt slutförvar (RODE) cirka 350 meter under mark. Det finns enstaka platser kvar. Kontakta gustaf.sjolund@avfallscenter.se för anmälan.

I mitten av november planerar regionen att anordna luncher för sina medlemmar i ett antal städer runt om i regionen. Håll utkik på [Renare Marks hemsida](#) samt i kommande utskick för mer information!

Regionens årsmöte 2018 planeras gå i masshanteringsens tecken. Kallelse med datum och plats meddelas under senhösten.

Region Väst

Den 9 november bjuder Renare Mark Väst in till ett seminarium om provtagningsmetodik. På hotell Scandic Europa i centrala Göteborg hålls ett seminarium om hur man planerar och utför sin provtagning på ett så representativt sätt som möjligt. Föredragen kommer behandla representativ provtagning av jord, grundvatten och sediment.

Eftermiddagen inleds med att Enviro Miljöteknik AB pratar om värdet av en bra historisk inventering och provtagningsplan. Detta följs av föredrag om representativ jordprovtagning från Structor och Liljemark Consulting. Länsstyrelsen i Västra Götaland län och Geosigma AB kommer att hålla föredrag om representativ grundvattenprovtagning. Därefter följer ett föredrag om representativ sedimentprovtagning från Göteborgs Universitet. Vi avslutar med en genomgång av ny provtagningsutrustning från Unoson AB samt en inblick i hur provhanteringen går till på laboratoriet av ALS Scandinavia AB.

Efterföljande middag för den som vill till självkostnadspris. Läs mer om seminariet på vår [hemsida](#).

Var: Scandic Europa, Nils Ericsonsg. 21, Göteborg

När 9 november kl: 14:00-17:15

Anmälan sker till [Linn Carlström Odegaard](#)

Visste du att...

...det på Renare Marks hemsida finns en [Nyhetservice](#) som dagligen uppdateras med länkar till olika nyhetsmedier och deras bevakning av händelser som på ett eller annat sätt är kopplat till förorenade områden. Kika in om du har en stund över!

...Nätverkets korporativa medlemmar har möjlighet annonsera ut lediga jobb och på så sätt nå ut till nätverkets närmare 1100 medlemmar? Annonsen ligger uppe i 2 månader, på vår [hemsida](#) finns instruktioner och kontaktuppgifter för att lägga ut en annons.

Ny koordinator för Nätverket Renare Mark

Efter att varit ordförande i Renare Marks regionala avdelning för Väst i tre år fick jag förra året möjligheten att vara koordinator för Vårmötet i Malmö. Nu har fått äran att ta över rollen som koordinator i Renare Mark. Jag ser det som en stor utmaning att ta över efter Johanna som gjort ett helt fantastiskt arbete i Renare Mark.

Jag har sedan min examen 2009 arbetat med förorenad mark och byggnader. Jag kommer senast från Structor Miljö Väst men i somras tog jag klivet och flyttade tillbaka till Jönköping och startade mitt egna bolag, Enviro Miljöteknik AB.

Jag hoppas i min roll som Nätverkets koordinator kunna vara med och utveckla Renare Mark och hitta möjligheter för Nätverket att bli ännu bättre. Jag hoppas att vi kommer att ses på våra seminarier framöver!

Hälsningar Hanna

Tack för 3 fantastiska år!

I oktober 2014 började den roliga resan med att skolas in som Renare Marks koordinator och vid årsskiftet 2015 tog jag över rollen. Det har varit tre väldigt roliga och givande år! Så många trevliga möten med våra medlemmar och föredragshållare, och så många intressanta seminarier och Vårmöten som jag haft möjligheten att vara med på. Det jag tar med mig är den positiva stämningen och vetgirigheten som genomstrar hela Nätverket och våra medlemmar.

Nu är det snart dags att lämna över rollen, stort tack för den här tiden! Jag hoppas på att träffa er alla igen på kommande seminarier, men då som en av er deltagare.

Varmt välkommen Hanna!

Hälsningar Johanna

Åtgärdsportalen

Åtgärdsportalen vidareutvecklas! Under hösten och vintern 2017-2018 pågår ett omfattande arbete med att utveckla sidan.

För drygt två och ett halvt år sedan lanserades **Åtgärdsportalen**, en samlingsplats för åtgärdstekniker för förorenade områden. Syftet med sidan är att öka kunskapsnivån om metoder för efterbehandling genom en lättanvänd och ständigt uppdaterad hemsida med metodbeskrivningar och referensprojekt. SGF är huvudman för hemsidan och har arbetat med den sedan hösten 2013. Naturvårdsverket, Trafikverket och SGI har möjliggjort projektet genom att finansiera arbetet. Materialet på sidan granskas av en referensgrupp representanter från bland annat Naturvårdsverket, Länsstyrelserna samt SGI och SGU.

Under våren 2017 kompletterades sidan med fyra metodbeskrivningar för rening av länshållningsvatten, och just nu pågår ett arbete med att ta fram metodbeskrivningar för sanering av förorenade sediment. Ambitionen är att Åtgärdsportalen under senvintern ska uppdateras med ett antal metoder för hantering av sediment in situ och off site. Bland annat kommer metodbeskrivningarna att innefatta vilka typer av föroreningar och områden som metoden lämpar sig för, vilken kunskap som behövs gällande förorenings-situationen och andra faktorer inför projektering, och hur fungerar tekniken?

Arbetet med att utveckla sidan pågår kontinuerligt, för att göra Åtgärdsportalen ännu bättre behövs feedback från användare - skicka dina förslag på förbättringar till info@atgardsportalen.se

Vad gör vi med vårt vatten?

Den 28 september samlades 96 medlemmar och branschkollegor för en heldag i Västerås. Under dagen fick vi lyssna till många intressanta föredrag kopplade till en av våra viktigaste resurser, vårt vatten.

Dagen inleddes av Malin Norin från NCC, moderator för dagen, med kort beskrivning av några av de utmaningar vi står inför kopplade till vatten. Dagens första föredragshållare, Ann-Karin Thorén från Havs- och vattenmyndigheten, började med att sätta dagen i ett perspektiv - Varför renar vi vårt vatten? Ann-Karin lyfte bland annat krav i miljölagstiftning, ekonomi och välfärd samt skydd av arter och upprätthållande av ekosystemtjänster. Vi har sammanfattningsvis många bra skäl till att rena vårt vatten!

Bart van Renterghem från det belgiska företaget Envisan berättade om hantering vatten i samband med den stora saneringen av förorenat sediment i Oskarshamns hamnbassäng. Sammanlagt ska närmare 400 000 kubikmeter sediment muddras och avvattnas under kommande år. Bart beskrev i sitt föredrag hur reningen av det vatten som uppstår går till och vilka haltkriterier som man vid reningen har att förhålla sig till. Därefter delade Arvid Sundelin från Fröberg och Lundholm med sig av sina erfarenheter gällande miljö-kvalitetsnormer för vatten, vad lagen säger och hur vi kan tolka den.

Efter en god vegetarisk lunch fick vi lyssna till ett föredrag från Paul Jacobsson, Eurowater och Johan Magnusson från Clean Water Engineering med temat Vad vi bör tänka på vid val av reningstekniker. En slutsats är att det finns många aspekter att ta hänsyn

till, och att när en teknik väl är vald är det en god idé med kontinuerlig loggning av hur anläggningen fungerar. Temat vattenrening fortsatte med nästa talare, Henrik Ekman från Geoserve, som presenterade ett stort antal olika alternativa reningstekniker. Henrik sammanfattade för varje teknik för- och nackdelar med respektive metod.

Från SGU berättade Kristina Sjödin om de saneringsåtgärder som genomfördes vid Svartträskgruvan 2015-2016. På grund av utsläpp av gråberg har stora mängder av framför allt zink spridits till närliggande vattendrag. Under åtgärden har gråberget omhändertagits i det tidigare dagbrottet, och den närliggande slambassängen har muddrats för att minska spridning av tungmetaller.

Ann-Sofie Wernersson från Havs- och vattenmyndigheten fanns med oss på Skype och berättade om kriterier för ytvatten och sediment. Dagen avslutades med att Anna Kruger från Västerås stad delade med sig om problematiken kring länshållningsvatten och utsläppskriterier vid hamnprojektet i Västerås. En slutsats från Annas föredrag miljönytta och samhällsekonomi bör beaktas vid val av kriterier.

Stort tack till alla inblandade för en intressant och rolig dag!

/Hanna Hartmann och Johanna Svederud,
Tillträdande och avgående koordinatörer

PS. Du hittar presentationerna från dagen [här](#)

Rapporter från Renare Marks regionala avdelningar

Region Öst

Ett 20-tal deltagare besökte den 11 september Häradsudden, en deponi från 1970-talet. Deponin, som omfattar cirka 700 000 kubikmeter, köptes av Ragn-Sells för två år sedan. Ragn-Sells jobbar nu med att utveckla anläggningen och bland annat används egenproducerad el från deponigas på anläggningen. Lakvattnet renas i dammar och en del av det används för att bevattna öppna deponiområden och på detta sätt renas lakbara föroreningar bort från deponierna.

Ragn-Sells har lyckats återvinna 90 % av 80 000 ton avfall från en nyare del av deponin. Framförallt har de plockat ut brännbart avfall och metall. Försöket har varit lönsamt då har företaget kunnat dra av kostnader för deponiskatt. Vi besökte sedan en nyanlagd deponiyta som var täckt med 10 000 ton däckklipp i stället för singel, som är det vanligaste materialet (se foto). Detta är ett exempel på hur man lyckats att nyttiggöra restprodukter.

Framöver kommer 300 000 ton PAH-förorenade jordar att tas emot från Norrköpings hamn. I ett pilotförsök under tre till sex månader kommer jorden att behandlas in-situ med en archaeakultursammansättning från USA. Vissa arkéer är kända för att bryta

ned svavelföreningar och kolväten under låga syreförhållanden och nu får man chansen att testa det i Norrköping i samarbete med Johan Sidenmark på CEO Nordic BioEngineering AB. En framtida plan är att göra en flygskedeponi på Häradsudden som förhoppningsvis ska ersätta dagens transporter till Langöya i Oslofjorden.

Under dagen fick vi även se hur stabilisering av arsenikförorenade jordar går till (se foto nedan). Stabiliseringen sker genom att jordarna blandas med bottenaska som fraktioneras med luft och siktning. Produkten blandas med vatten och kan sedan användas som bottenläggning på en deponiyta.

Tack för ett givande besök som avslutades med att Erik Gustafsson och Robert Eriksson på Ragn-Sells bjöd på fika och presentationer.

Text och bild: Adrian Sokolik, miljökontoret, Linköpings kommun

Region Väst

Den 19 juni anordnade Renare Mark Väst tillsammans med Renova ett studiebesök till Renovas deponi Fläskebo i Landvetter, utanför Göteborg. Studiebesöket var lyckat med 47 stycken anmälda.

Dagen startade med en genomgång av deponins tillstånd, kontrollprogram, behandlingsmetoder, historik, handel med förorenade massor och framtidsplaner tillsammans med Renovas Karin Karlfeldt Fedje, Sixten Lindberg och Nanna Bergendahl. Efter det följde en fikapaus med mingel.

Vi avslutade studiebesöket med en rundvandring på deponin där vi bland annat fick se lakdammen, behandlingsanläggningen, upplaget av massor för klassificering och de olika deponierna.

Text och bild: Linn Carlström Ödegaard, Ordförande region Väst

Rapporter från Renare Marks regionala avdelningar

Region Öst

Den 28 september bjöd Region Mälardalen in till den traditionsenliga miljökampen. Ett 20-tal av Renare Marks medlemmar deltog i den prestigefyllda kampen som i år anordnades hos Wescon. Kvällen omfattade innovativa grenar som gå balansgång, skjuta prickskytte, bygga med sugrör och äta godis med pinnar. Kvällen avslutades med god pizza och musikquiz.

Tack Region Mälardalen för en rolig kväll, tack till alla deltagare som kämpat väl!

Rapport från Tuffo Matchmakingmöte

Presentation och mingel vid posterutställningen.
Foto: SGI

Branschen nätverkade i Oskarshamn

Ett 30-tal personer deltog vid matchmakingmötet inför kommande utlysning inom Statens geotekniska instituts utvecklingsprogram Tuffo. Deltagarna kunde bland annat diskutera tänkbara samarbetsprojekt samt delta i studiebesök, som Oskarshamns kommun arrangerade.

Mötet ägde rum i Oskarshamn den 19 september. Deltagarna representerade akademi, kommuner, intresseorganisationer, näringsliv, länsstyrelser och myndigheter.

Programmet inleddes med information om 2017 års forskningsutlysning som öppnar 1 november, följt av en kreativ inspirationsföreläsning med föreläsaren Teo Härén. Därefter hade deltagare möjlighet att presentera sin verksamhet eller tänkbara saneringsprojekt i en gemensam posterutställning. I anslutning till mötet arrangerade Oskarshamns kommun studiebesök i inre hamnen, deponin Storskogen och Äspö forskningslaboratorium den 19-20 september.

Mötet vände sig till dem som är intresserade av att ansöka om forskningsmedel inom Tuffo eller ingå i forskningsprojekt. Syftet med mötet är att ge deltagarna möjlighet att hitta samarbetspartners till en eventuell forskningsansökan. Mer information om utlysningen finns på www.swedgeo.se/tuffo.

Text och bilder: Maria Hedberg, SGI

Mikael Stark, SGI, inledde matchmakingmötet med att bland annat tipsa om var det går att hitta tänkbara och pågående efterbehandlingsprojekt. Foto: SGI

Aktuellt i branschen

Uppdaterad kvalitetsmanual för bidragsfinansierade efterbehandlingsprojekt

En 11:e utgåva av Naturvårdsverkets *Kvalitetsmanual för användning och hantering av bidrag till efterbehandling och sanering* har nu publicerats. I den nya utgåvan har kapitel 4 reviderats, med den viktigaste ändringen att avsnitt 4.8 gällande provtagning har tillkommit. I avsnittet framgår bland annat att certifierad provtagning krävs vid provtagningar som finansieras med medel från det statliga anslaget för sanering och återställning av förorenade områden. Certifieringen ska omfatta alla medier som provtas i undersökningen.

MANUAL EFTERBEHANDLING • UTGÅVA 11 • 2017

Genom SGF:s Miljögeoteknikkommitté anordnas varje år flera kurser relaterade till förorenade områden. Ett antal av dessa kurser ges i år under Höstveckan, som går av stapeln 16-19 oktober, denna gång på Yasuragi i Nacka.

Majoriteten av kurserna är redan fullbokade, men ett fåtal platser finns kvar på kursen Planering och projektering av efterbehandlingsåtgärder. Kursen omfattar bland annat planering och upprättande av förfrågningsunderlag, gällande miljölagstiftning och arbetsmiljöbestämmelser. Läs mer om kursen på SGF.net

SGF Höstvecka 16-19 oktober i Nacka, Anordnas av SGF.

Grundvattendagarna 2017 i Uppsala 7-8 november. Anordnas av SGU.

Seminarium om mikroplaster i Malmö 8 november. Anordnas av bland annat Havs- och vattenmyndigheten och Svenska vatten.

Introduktionskurs i Geokalkyl - beräkning av byggkostnader i tidiga skeden i Linköping 6 december. Anordnas av SGI.

Plattformsdagar för hållbar stadsutveckling 2017 i Göteborg 6-7 december. Anordnas av bland annat Naturvårdsverket, Boverket och Tillväxtverket.

Nationella Konferensen Avlopp & Miljö i Linköping 31 januari-1 februari. Anordnas av Svenskt vatten.

Grundläggningdagen 2018: Stött och blött! 15 mars i Stockholm. Anordnas av SGF.